

ВЪЗРАЖДАНЕ НА ДУХОВНИТЕ ЦЕННОСТИ С ПОСТРОЯВАНЕ НА ПРАВОСЛАВЕН ХРАМ (ПО ПРИМЕРА НА СЕЛО ВЕДРОВО)

Светла Шапкалова

Университет по библиотекознание и информационни технологии

Резюме: В доклада се посочват мотивите за изграждане на православен храм в старопланинското село Ведрово. С появата на религиозния център се съхраняват и християнските ценности. Припомня се инициативата за построяването на църквата, която е ясно свидетелство за желанието на местните хора да останат в православието. Въз основа на изследването се обобщават и заключенията относно степента на ангажираност с религията.

Ключови думи: религиозна наследство, християнски ценности, православен храм.

Въведение

Религиозното многообразие е част от едно интересно материално и нематериално културно наследство, включващо автентично запазени църковни ритуали, духовни практики, празнични обреди и др. На Балканите в религиозно отношение значим принос има православно християнство с монашеската република на Света гора. В България се наблюдава и ярка следа от католическото наследство, както и активно присъствие на протестантски Църкви. От инославните изповедания с културен принос и специфична идентичност са мюсюлманската и еврейската общност.

Изложение

В настоящото научно изследване се дава пример за съхраняване на християнските ценности чрез построяване на православен религиозен център в едно малко планинско село. С анализа на съвременната духовно-нравствена нагласа на хората в селото се обяснява значението на родовата им памет за съхраняване на идентичността. Специално внимание се обръща на инициативата за създаване на православен параклис и на идеята да се възобнови църковната общност.

Методологията на изследването е свързана с проучването на духовните ценности и на реалната степен религиозност сред местните жители. Намира се връзка между мисленето на човека и неговата

реалност в практиката на религиозното познание. Използваните методологични инструменти са наблюдение върху жителите и провеждане на непринудени разговори. Направено е и целенасочено интервю със свещеника. Обобщават се заключенията относно степента на ангажираност с православната християнска общност и важноста ѝ за настроението сред населението на селището.

Малкото направени изследвания в България относно степента на религиозност показват, че в сравнение с останалите балкански страни само половината от населението е причислено към общност. Независимо че по конституция България традиционно е православна, християнството (от гр. Χριστιανός), като най-разпространената световна религия, е слабо познато като догматика. То е основано на живота и учението на Исус Христос, който казва за себе си: „Аз съм пътят и истината и животът; никой не дохожда при Отца, освен чрез Мене“ (Иоан 14.6) [1, с. 1317]. Цялата информация за възникването на християнското учение е представена в Библията, която е Слово Божие и вярващите възприемат всички книги в нея за боговдъхновени. Църквата е основана на Петдесетница от Третото лице на Света Троица – Светия Дух. Християнската ценностна система е свързана с основните добродетели: вярата, надеждата и любовта.

Голяма част от българското население се определя като православни християни, но повечето от тях са такива само по традиция и не са практикуващи вярващи. Реално малко са тези, които вярват в догматичното разбиране за Бог. За повечето Господ е „някаква духовна сила“, има и много синкретизъм от езотерични представи и наследствени езически наслоявания. Немалка част се афишират като атеисти и не признават съществуването на Твореца, което е наследство от дългия социалистически начин на живот. Ниската степен на религиозност в България, може да се обясни с негативното доктринално отношение към религията в периода 1949 – 1989 г. След промените духовното обръкване продължи, защото не се създаде стройна методика за поднасяне на религиозни знания в българската образователна система.

Село Ведрово не прави изключение от представената информационна картина относно степента на религиозност. Тук населението е изцяло от българския етнос, а вероизповеданието е християнско, основно – православно и много малко – от евангелска общност. Към настоящия момент населението наброява около 75 постоянни жители. Селото е много предпочитано за еко и селски туризъм заради чистия въздух. Името на селото е многократно сменяно по различни поводи. От 28.08.1964 г. е с името Ведрово заради ведрия и свеж въздух, който идва по реката, а и самото

разположение на селото в ниската част, заобиколено от планински върхове, го прави да изглежда като дъно на ведро [2, с. 14].

Във фолклорните вярвания се открива синкретизъм от православни и митични елементи, обединени от практичното и езотерично знание. Те се проявяват и в развитието на трудовите отношения в делника, свързани с физическото оцеляване на хората. Често словата загубват своята сакралност, а историята на рода се предава от поколение на поколение чрез устния разказ. В него е концентрирано опазването на духовната енергия на рода [3, с. 19].

Селото е към Сливенска епархия и с благословение на митрополит Йоаникий е изграден действащ православен параклис на името на св. св. Константин и Елена. Много трудности и разногласия се срещат, когато се стига до избора на храмовото име. Появява се желание да е „Света Петка“, защото тя е покровителка на тракийците. Много силен обаче е местният култ към св. св. Константин и Елена, който идва от близостта със странджанския регион и историческото наследство на нестинарството. Чрез император Константин християнската вяра става официална религия. В първите три столетия от новото летоброене има жестоки гонения, християните са лишавани от граждански права, предавани са на мъчения, робство, заточение и смърт. Във всички области на Римската империя продължават жестокостите над християните. Единствено в Галия (Франция) управляващият я цезар Констанций Хлор се старае да смекчи императорските заповеди, а по-късно, когато сам става император, прекратява гоненията в своите области. Той е миролюбив и великодушен човек и уважава християните заради техните добродетели. Константин на 34-годишна възраст започва да управлява поданиците си с любов, великодушие и мъдрост. Не преследва християните, а областите му се радват на мир и благоденствие. Господ помага на Константин и като приближава Рим, последният вижда на небето сияещ кръст от звезди с надпис: „In hos vinces!“ – „С този ще победиш!“. Римляните провъзгласяват Константин за император, а на триумфалната врата, които е построена в чест на неговата победа, той заповядва да напишат, че победата му е с Божията помощ. По-късно на един от площадите издигат статуя на Константин с дълго копие в ръка, което накрая завършва с кръст и отдолу има надпис: „Чрез този кръстен знак аз спасих града от игото на тирана“. На Първия вселенски събор, през 325 г. в град Никея, присъстват 318 епископи. Константин утвърждава християнските добродетели мир, разбирателство и съгласие. Константин построява базиликата „Гроб Господен“ през 335 г., в която и до днес се стичат поклонници от цял свят и се нарича Божи гроб. Над него имат владения шест религиозни

общности – католици, православни, арменци, копти, сирийци и абисинци (етиопци). Царица Елена заповядва да се издигнат няколко храма – в Йерусалим, Витлеем и на Елеонската планина. Православната църква причислява Константин и майка му Елена към равноапостолния чин, защото те разпространяват с огромна ревност християнската вяра, а паметта им се чества на 21 май [4, с. 601 – 641].

В народния празничен календар св. св. Константин и Елена се почитат на 3 юни по т.нар. „стар стил“, по Юлианския календар, около тази дата е и съборът на село Ведрово. Със светците се свързва нестинарският обред, който е силно развит и изявен в Югоизточна България, но не и в село Ведрово. Близостта със Странджа и християнският пример на св. св. Константин и Елена в изграждането на храмове са причините параклисът да се именува на тях. От дълго време хората страдат, защото липсва религиозен център. Годици наред идва свещеник от съседното село Лозарево, а после – от друго близко село, Люляково, а ревностни вярващи се черкуват в село Костен, като ходят с километри пеша, прекосявайки билото на планината. Доста е труден планинският преход, дори за балканджиите, защото се преминава през връх Илийца. Независимо от това до 1944 г. има активен православен живот в селото и местните хора участват във всичките седем Тайнства на Църквата. Кръщават се, венчават се и се причестяват, а в училището се изучава християнско вероучение.

Сега духовният отец на селото е архимандрит Партений. Регионът е към Карнобатска духовна околия в Сливенска епархия. Монахът служи в манастира „Св. св. Йоаким и Анна“ в село Люляково. Според местни предания още от Първата българска държава има сведения за книжовна дейност по тези земи. Селото е ислямизирано през XVII – XVIII век. Около 1690 г. светата обител е разрушена. Учителят Георги Иванов през 1927 г. в летописната книга на училището записва, че в местността Куванлъка има параклис. През тоталитарния режим параклисът е осквернен и запустява, но през 1994 г. с помощта на благочестиви християни започва възстановяването му. При строително-ремонтните работи е открит гроб с кости от южната страна на манастирската църква, с ориентация запад-изток. Първият монашески подстриг в светата обител е извършен от Негово Високопреосвещенство Сливенския митрополит Йоаникий на 2.09.2007 г. В момента продължава работата по доизграждането и облагородяването на манастира, в който освен архимандрит Партений има още едни монах и един послушник.¹

Всички новопостроени паракличета в Дъскотна, Съединение, Завет, Прилеп, Люляково и Ведрово са направени с много усилия и ентузиазъм от страна на отец Партений, а от местните хора – с

желание и доброволен труд, не помагат с много пари, защото нямат. Повечето от местните в региона са пенсионери. Дават и строителни материали, които са останали от техни лични ремонти. Свещеникът има график на службите и от понеделник до сряда е в манастира „Св. св. Йоаким и Анна“ в село Люляково, в четвъртък служи във Ведрово, в параклиса „Св. св. Константин и Елена“, в петък е в село Завет, в „Св. св. Кирил и Методий“, в събота е в село Прилеп, а в неделя служи в църквата в село Люляково.

За бързото построяването на параклиса в село Ведрово дава тласък и споделеното притеснение от действащата евангелска църква, за сметка на липсващ православен храм. Така започва преустройство на пристройката до здравната служба през 2005 г. Това е жилището на лекарите. Ремонтът стартира с двама майстори от турски произход от село Люляково. Поради смесеното население в региона, това е обичайна практика и доказателство за мирно и толерантно съжителство. Турци и българи са винаги заедно, и в делник, и в празник, споделят трудностите на балканския начин на живот. С труд и молитвена подкрепа помагат йеромонах Козма и архимандрит Димитрий. Основен дарител на параклиса е Юрий Ценков, роден на 24.08.1960 г., който по майчина и бащина линия е от селото. Прави параклис и в село Сигмен, където е бизнесът му. Важен поддръжник на идеята е бившият кмет на селото Стоян Величков. Йордан Здравков дава част от собствения си двор за параклис, а почти всички местни хора участват със средства и трудова дейност.

Като степен на религиозност, свещеникът намира селото като типично комунистическо, без никакви религиозна култура, но с изобилстващи езически практики и народно-битови традиции. В края на XX век промяната не се отразява по никакъв начин в духовно отношение. Партийният секретар и кметът са една и съща личност – Стоян Величков. Първоначално той афишира атеистичните си виждания, но после посреща идеята с радост и активно помага за изграждането на храма. На освещаването са всички хора от селото, идват и роднини и близки, събират се около стотина души. Радостта е голяма, защото това е важен исторически момент за селото. Когато параклисът започва да действа през 2006 г., има и успоредно действаща протестантска църква. За нея свещеникът казва, че е секта, основана от местен внук, който събира възрастните жени и им казва, че е пастор. Протестантските християни идват в селото още през 2000 г. Мисионерската дейност е на Сливенската евангелска църква с пастор Калоян. Силно обвързан с идеята за духовно просветление и спасение, той изпраща да служи всяка седмица Валентин Христов, възпитаник на Висшия евангелски богословски институт в Русе.

Младежът е внук на Евдокия, която живее в горната част на селото. В нейния дом се правят домашни евангелски събрания с около пет-шест жени – Василка, Славка, Петра, Бялка и др. Една от честите инициатива за цялото село е груповото прожектиране на филма „Исус“ всяка година по време на Великденските празници.

Когато започва да служи, отец Партений успява да върне всички жени в лоното на Православната църква, като ги изповядва и причестява за този грях. Смята, че вярата им е неукрепнала, а жаждата да я изповядват, ги подвежда към Протестантската църква. Духовникът споделя, че когато се опитва да говори на незнаещи хора за Бога, забелязва враждебност, хладина и определя хората като трудно податливи към църковното благочестие. След 15-годишната си духовна работа не забелязва голям напредък и промяна относно степента на религиозност на местните балканджии.

Независимо от трудностите, според духовника съществуването на храм възпитава. Смесеният етнически състав не е проблем за изграждането на християнско мислене, но е пречка липсата на духовна грамотност. Пример за това е село Ведрово, в което всички са християни по традиция, но реално практикуващи вярващи почти няма. Промяната става бавно и трудно. Бог има лично отношение към всеки човек. Доста хора се изповядват и причестяват, но приближавайки края си. Отиват си в мир и покой от този свят. Свещеникът посочва примери за това – баба Въла, чичо Данчо, леля Гена и др. Много впечатляваща е промяната у Стоян Величков, комунистически кмет, който признава, че преобръщането си във вярата дължи на отец Партений. Той казва: „Отче, ти ни поведе, но не ни подведе“. Калина Вълкова, която е баячката на селото, в края на живота си се покаява, доверява се на Бог и ходи редовно в църквата. Умира, изповядана в мир с Бога и с причастие в уста. Свещеникът се радва на успеха, но осъзнава, че не е негова заслуга промяната на балканските жители на Ведрово. Да станат част от живота на Църквата и Тайнствата в нея, е по Божи промисъл, а не с човешка намеса. По този повод отецът казва със смирение: „Бог влага доброто в сърцата на хората. Всичко е от Бога, само сополите са наши“.

Духовният живот се създава чрез Светия Дух. Благодарение на Христовата благодат хората се наричат и „чеда на светлината“. Могат да бъдат съпричастни с вечната слава и да бъдат едно във всяко осъществяване на благословията както в този век, така и във вечността на бъдещето [5, с. 41].

Камбаната в селото се бие всеки ден от леля Славка, помага и леля Радка. Баба Василка със своите 94 години със завидна вяра и търпение участва в Светата Литургия. Тази година са направени две кръщенета

на храмовия празник. Правнуците на клисарката баба Радка са в лоното на православната вяра – Георги и Борислав. И сега да се отиде в балканското село Ведрово, се чува всеки ден камбанният звън, което е признак на живата православна вяра, сега и завинаги.

В резултат на проведеното кратко изследване се наблюдава, че местните хора възраждат своите духовни ценности. Преоткриват православната вяра с позитивно отношение и ясно разбиране, благодарение на наличието на храм и свещенослужител. С времето се очаква все повече да се преодоляват религиозните предразсъдъци от миналото и да се променя мисленето в духовното поле на вярата, която идва от знанието. „И тъй, вярата иде от слушане, а слушането – от слово Божие“ (Рим. 10:17) [1, с. 1418].

Заклучение

В България съжителстват множество различни религиозни общности, но за традиционно вероизповедание се определя източното православие. Масово хората не практикуват вярата си. Те са причислени само по историческа принадлежност и национална идентичност, което е видимо от примера на село Ведрово. Това е ситуацията с практическата религиозност от най-малкото до най-голямото населено място в страната. Причината може да се открие в ниската религиозна грамотност и наследството от дългата атеистична пропаганда.

Степента на православна възкръковеност в село Ведрово не е изключение от цялостната информационна картина на страната. Прибавени са острият демографски срив и безработицата, но въпреки всички посочени обстоятелства хората в селото са ангажирани със своята родова памет и съхраняването на националната си идентичност с построяването на параклиса. Успоредно с това се изгражда и малка православна общност, която съхранява духовните ценности и е пример за околните. Християнската религия е универсална и общочовешка по своето измерение. Тя е предназначено за „всички народи“ и успява духовно да обновява и спасява човечеството от властта на греха.

Благодарности

Сърдечно благодаря на отец Партений, че сподели с мен своята духовна дейност и ми даде благословията си да напиша това изследване.

Бележки

¹ <https://mitropolia.sliven.net/> (16.05.2022).

References/Литература

1. **Bibliya.** Izdava Svetiyat Sinod na Bulgarskata Pravoslavna Tsurkva. Sofia, 1998, s. 1317.

[**Библия.** Издава Светият Синод на Българската Православна Църква. София, 1998, с. 1317.]

2. **Vitkov, Vasil.** Istoriya na s. Vedrovo, obsht. Sungurlare. Burgas, 1989.

[**Витков, Васил.** История на с. Ведрово, общ. Сунгурларе. Бургас, 1989.]

3. **Zlatkova, Lyuba.** Narodnoto izkustvo. Ritum, duh i kultura. Shumen. 2019.

[**Златкова, Люба.** Народното изкуство. Ритъм, дух и култура. Шумен. 2019.]

4. **Zhitiya na svetiite.** Sveta gora, Aton, 2008.

[**Жития на светиите.** Света гора, Атон, 2008.]

5. **Kovacheva, Eva.** Pomazaniето sus Svetiya Duh. – V: *Misul*, slovo, tekst. T.

7. Universitetsko izdatelstvo „Paisiy Hilendarski“, Plovdiv, 2021.

[**Ковачева, Ева.** Помазанието със Светия Дух. – В: *Мисъл*, слово, текст. Т. 7. Университетско издателство „Паисий Хилендарски“, Пловдив, 2021.]

За автора

Светла Шапкалова е теолог, д-р, главен асистент по религия в УниБИТ, София. Основател и член на УС на Българския форум за междурелигиозен диалог и сътрудничество. Има многобройни публикации в областта на религиозната педагогика и систематичното богословие.

За контакт с автора: s.shapkalova@unibit.bg

REVIVAL OF SPIRITUAL VALUES WITH THE CONSTRUCTION OF AN ORTHODOX TEMPLE (FOLLOWING THE EXAMPLE OF VEDROVO VILLAGE)

Svetla Shapkalova

University of Library Studies and Information Technologies

Abstract: The paper gives the reasons for the construction of an Orthodox temple. The idea is to preserve Christian values in the old mountain village of Vedrovo. The initiative to create the Orthodox temple is recalled, which is a clear testimony of the desire of local people to remain in orthodoxy. Based on the study, the conclusions on the level of engagement with religion are also summarised.

Keywords: religious heritage, Christian values, temple orthodoxy.

About the author

Svetla Shapkalova is an Orthodox theologian and religious educator. She works as a Senior Assistant of Religion at the University of Library Studies and Information Technologies (Sofia), co-founder and Board member of the Bulgarian Forum for Inter-Religious Dialogue and Partnership.

To contact the author: s.shapkalova@unibit.bg